

Sociale Veiligheid Protocol

2022 - 2026

Inhoudsopgave

1. Doelen	Bladzijde 3
2. De uitgangspunten	Bladzijde 3
2.1 We willen te vertrouwen zijn	
2.2 Wij, ouders en leerkrachten, zijn samen het gezag van het fatsoen	
2.3 We geven het goede voorbeeld	
3. Wat doen we preventief en hoe doen we dat?	Bladzijde 4
3.1 Hulpmiddelen Kanjertraining	
3.2 De petten	
3.3 Smileyposter	
3.4 Afsprakenposter	
3.5 Motor en benzine	
4. Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?	Bladzijde 7
4.1 Gedoe hoort erbij en is leerzaam	
4.2 Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?	
5. De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag	Bladzijde 12
5.1 Wat is grensoverschrijdend gedrag?	
5.2 Fysieke veiligheid in gevaar?	
5.3 Onmacht versus onwil	
6. Bronnenlijst	Bladzijde 15
7. Bijlagen	Bladzijde 16

1. Doelen

- Leerlingen voelen zich veilig op school (sociaal, psychisch en fysiek);
- Leerlingen, ouders, leerkrachten, directie en kanjer-/anti-pestcoördinator weten wat ze kunnen doen ter preventie van onveilige situaties en hoe ze kunnen handelen als het toch onveilig wordt.

2. De uitgangspunten

KBs De Howiblo (2022) hecht veel waarde aan een gevoel van geborgenheid en veiligheid voor onze kinderen. Op school is het de bedoeling dat je leert. Leerlingen kunnen iets leren als ze zich veilig voelen op school. De visie van de Kanjertraining vormt het uitgangspunt van ons sociale veiligheidsbeleid. Kanjertraining stimuleert sociaal vaardig gedrag en het voorkomt of verminderd sociale problemen zoals pesten, conflicten, uitsluiting en sociaal teruggetrokken gedrag (Nederlands Jeugdinstituut, 2015). Iedere leerkracht op KBs De Howiblo is bevoegd om Kanjertraining te geven.

In alle groepen worden de leerlingen aan de hand van de vier verschillende petten geleerd om elkaar te vertrouwen, elkaar te helpen, dat niemand de baas speelt, dat niemand wordt uitgelachen en dat er niemand zielig doet (KBs De Howiblo, 2022). De uitleg is te vinden onder het kopje 'De petten'.

2.1 We willen te vertrouwen zijn

Op KBs De Howiblo willen we elkaar vertrouwen. Op die manier worden we gezien, gehoord en begrepen. We gaan daarom uit van elkaars goede bedoelingen en kijken met vertrouwen naar elkaar en de leerlingen. Ons uitgangspunt is daarbij dat je jezelf mag zijn (KBs De Howiblo, 2022). Doe je niet anders voor dan wie je werkelijk bent, zoals je bent is het goed en daarmee ben je te vertrouwen.

2.2 Wij, ouders en leerkrachten, zijn samen het gezag van het fatsoen

We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Een goede opvoeding richt zich op fundamentele menselijke waarden zoals: liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid in de breedste zin van het woord.

Daarom moeten wij, ouders en leerkrachten, duidelijke leiders zijn voor kinderen: wij vertegenwoordigen het gezag van het fatsoen (*Kanjertraining, voor vertrouwen, veiligheid, rust en wederzijds respect.*, 2021). We laten ons daarbij niet leiden door negatieve gevoelens zoals angst, onmacht en ergernis. We zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken. Daarin werken we samen met elkaar.

2.3 We geven het goede voorbeeld

De kinderen voelen zich veilig als wij het goede voorbeeld geven:

- We gaan respectvol met elkaar om;
- We spreken respectvol over elkaar en de kinderen, ook op sociale media;
- Indien zich een probleem voor doet of als we ons zorgen maken, dan overleggen we met elkaar. We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie.

3. Wat doen we preventief en hoe doen we dat?

3.1 Hulpmiddelen Kanjertraining

Kanjertraining wordt schoolbreed ingezet. Alle leerkrachten volgen de afspraken en regels die te vinden zijn in de kwaliteitskaart over Kanjertraining (bijlage 1). We bespreken en oefenen gedrag door middel van de volgende materialen; de petten, smileyposter, afsprakenposter en motor en benzine. Deze zijn van toepassing op de kinderen, maar net zo goed op ons als ouders en leerkrachten.

3.2 De petten

Om in gesprek te gaan over gedrag maken we vanuit de Kanjertraining gebruik van petten met vier verschillende kleuren. Wanneer zich een probleem of stressvolle situatie voordoet hebben we een keuze om verschillend te reageren. We maken kinderen bewust van hun gedrag en oefenen met nieuw gedrag. Kinderen kunnen zo leren kiezen voor gedrag dat bij hen past en dat prettig is voor henzelf en de ander.

Alle kleuren petten hebben hun valkuil wanneer de witte pet van vertrouwen wegvalt. Als we niet meer met vertrouwen naar elkaar of naar onszelf kijken, komen we terecht in wantrouwen. Bij de ene persoon of in de ene situatie uit dit zich in te krachtig gedrag (zwarte pet), bij een ander in te onderdanig, angstig gedrag (gele pet) en bij weer een ander in clownesk meeloopgedrag (rode pet).

In klassen waar het vertrouwen wegvalt, ontstaat bovengenoemd gedrag. De basis van vertrouwen moet dan weer worden teruggezet. Gelukkig blijken de meeste mensen dit graag te willen: we willen ons liever gedragen met witte pet dan zonder.

In het aanspreken van kinderen gebruiken we pettentaal. Voorbeelden hiervan: “Welke pet heb je nu op? Hoe kun je de witte pet weer opzetten?” “Ik zie een heleboel witte petten!” “Wil je te vertrouwen zijn? Doe dan als de witte pet.” De pettentaal helpt ons om zonder oordeel het kind op zijn gedrag aan te spreken.

Let op: we koppelen nooit een pet aan een kind. De petten gaan over gedrag en gedrag kun je veranderen. Een kind **doet** als een rode pet op een moment en **is** de rode pet **niet**.

Wanneer je doet als een kanjer, of als de witte pet, dan doe je als jezelf, je bent te vertrouwen en durft ook anderen te vertrouwen. Je toont respect voor jezelf en de ander. Jezelf zijn betekent ook: vervul de rol die bij je past. Dus moeder: wees moeder. Leerkracht: wees leerkracht. Je bent geen vriendje van het kind en laat het kind ook kind zijn. Als we allemaal als onszelf doen, vanuit vertrouwen, kunnen we toch heel verschillend doen, ook in verschillende situaties.	De witte pet is de pet van vertrouwen en jezelf zijn. Samen met de gele, rode en zwarte pet zie je dan...
Je kunt jezelf zijn in combinatie met de zwarte pet. De zwarte pet staat voor kracht. Dan reageer je op een prettige, stoere manier. Je durft ruimte in te nemen. Je vertoont leiderschapsgedrag. Je geeft je grenzen aan. Je maakt plannetjes, toont initiatief. Zolang naast de zwarte pet ook de witte pet van het vertrouwen aanwezig is, is het gedrag prettig voor jezelf en de ander. <u>Ouders en leerkrachten</u> laten met de witzwarte pet positief leiderschap zien. Ze durven grenzen te stellen en duidelijk te zijn vanuit het vertrouwen dat de meeste mensen het goed bedoelen.	Wit en zwart • vertrouwen • duidelijk • doorzetter • leiderschap
De rode pet in combinatie met de witte pet staat voor humor. Je maakt grapjes die leuk zijn voor iedereen. Je doet optimistisch, vrolijk, relaterend, luchtig, handelt met levensvreugd. Voor <u>ouders en leerkrachten</u> betekent dit dat je humor gebruikt in je opvoeding en speels kunt zijn: je kunt spelen met kinderen en je kunt relateren. Je toont optimisme en vrolijkheid.	Wit en rood • vertrouwen • vrolijk • humor • positief denken
Handelen we met de witte in combinatie met de gele pet, dan geven we ruimte aan de ander. We luisteren, zorgen, tonen interesse, zijn rustig, vriendelijk en bescheiden. Voor <u>ouders en leerkrachten</u> betekent dit dat we betrokkenheid tonen, luisteren naar kinderen en willen weten wat hun behoefte is. We tonen empathie.	Wit en geel • vertrouwen • vriendelijk • bescheiden • behulpzaam

3.3 Smileyposter

Leerlingen

Welk gedrag willen we wel en niet op school? Waar ligt de grens? De smileyposter (zie hieronder) geeft hier handvatten voor. Wij willen kinderen leren om rekening met elkaar te houden. Let dus op de gevoelens van de mensen om je heen. Check even of de ander zich nog goed voelt bij jouw gedrag. Andersom geldt ook: het is jouw verantwoordelijkheid om aan te geven wanneer je je ergens niet prettig bij voelt. De meeste mensen bedoelen het goed, maar het gaat wel eens mis. Je helpt de ander door je grens aan te geven: "Ik vind het vervelend als je ... doet. Wil je dat anders doen?"

Ouders, leerkrachten en directie

Wat mogen wij (ouders en school) van elkaar verwachten?

- Als we ons zorgen maken om een kind, dan overleggen we respectvol met de kinderen, ouders en de leerkracht. We geven elkaar feedback. Dat betekent dat we op het schoolplein of via internet niet slecht spreken over een ander: we gaan met die ander in gesprek.
- We zoeken een oplossing die goed is voor het kind, de klasgenoten, de ouders en de school.
- Soms bedoelt de ander iets goed, maar ervaar je het vervelend. We geven dan rustig onze grens aan, zodat de ander rekening met je kan houden.

3.4 Afsprakenposter

Als leidraad voor hoe wij op school met elkaar om willen gaan, gebruiken we vijf uitgangspunten die op de Kanjerafsprakenposter staan. De kleuren verwijzen naar de petten. Hieronder staat een voorbeeld van zo'n afsprakenposter. Deze is bedoeld voor de kleuters.

3.5 Motor en benzine

Leerlingen

Met de Kanjertraining leren we dat alles wat aandacht (benzine) krijgt groeit. Vervelend gedrag (motor) blijft doorgaan en krijgt status als kinderen meelachen en erbij staan. We maken kinderen bewust van de benzine die ze (vaak onbedoeld) geven aan gedrag dat niet prettig of storend is. Zo leren kinderen sociale verantwoordelijkheid te nemen en ervoor te kiezen om geen benzine te geven.

In onveilige klassen bekrachtigen kinderen elkaar in negatief, te stoer gedrag. Pas wanneer kinderen leren om geen benzine meer te geven, als de norm verandert, dan valt er geen winst (status, populariteit) meer te behalen met negatief gedrag.

Leerkracht

De leerkracht probeert in de klas benzine (aandacht) te geven aan positief gedrag. De leerkracht spreekt benzinegevers aan: "Geef maar geen benzine". Hierdoor krijgt negatief gedrag minder aandacht (benzine) van de leerkracht.

Ouders

Bevraag uw kind eens of het benzine geeft in de klas. Soms klagen kinderen thuis over vervelend gedrag van een klasgenoot. Het komt geregeld voor dat kinderen onbedoeld zelf benzine blijken te geven aan dit gedrag. Dit kan door erom te lachen, door ernaar te kijken maar ook door te klagen ("oohhh, stil nou eens, hou nou op..."). Dit houdt onbedoeld het gedrag in stand.

Waar geeft u thuis benzine aan? Lacht u om storend gedrag van uw kind, dan zal uw kind hiermee doorgaan. Spreekt u alleen uw kind aan op negatief gedrag, dan zal uw kind daarmee aandacht vragen. Geef daarom veel complimenten en benoem dus gedrag dat u prettig vindt. Dan zal dat gedrag versterkt worden.

4. Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

4.1 Storend gedrag hoort er soms bij en is leerzaam

Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept en ze willen met hetzelfde kind spelen, maar niet met elkaar. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

4.2 Hoe leren we kinderen om te gaan met storend gedrag?

Fase 1: kind heeft last van een ander

We leren kinderen om rustig aan te geven dat ze ergens last van hebben en te vragen of de ander wil stoppen. Dit trainen we op school tijdens de Kanjertraining.

Soms wordt een incident groter doordat kinderen het gedrag van een ander ervaren als pesten, en vervolgens agressief of klagerig reageren (richting klasgenoten, ouders en/of leerkracht).

Klasgenoten, ouders en leerkrachten kunnen dit onbewust versterken, bijvoorbeeld door agressief gedrag goed te keuren, té veel medelijden te tonen of kwaad te spreken over het andere kind.

Tips voor ouders en leerkrachten

- Ga na een conflict of gedoe geen rechter spelen om dader en slachtoffer te identificeren.
- Richt je op de toekomst: “Hoe lossen jullie het op? Hoe zouden jullie dit de volgende keer anders kunnen doen?”
- Leer kinderen hoe je op een rustige, respectvolle manier zegt dat je last hebt van iemand. De woorden en toon moeten bij het kind zelf passen.
- Leer kinderen te stoppen met hun gedrag als een ander aangeeft er last van te hebben.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Hoe doet u als u last heeft van iemand in uw gezin, familie, vriendenkring en/of buurt? Welke gedragsvoorbeelden krijgen kinderen van u?
- Spreek met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.
- Bespreek met kinderen het verschil tussen plagen en pesten.
- Leer kinderen de intenties van anderen te interpreteren. Een kind kan iets als een grapje bedoelen, maar een ander kan het als beledigend opvatten. Leer kinderen om te checken hoe de ander het bedoelde.

Fase 2: het storende gedrag gaat door

Een motor kan niets beginnen, als het geen benzine krijgt. Word dus niet boos, ga niet huilen, ga niet in discussie. Laat de klasgenoot die vervelend doet kletsen en ga samen met een klasgenoot die je vertrouwt (maatje of buddy) iets anders doen. Als jij niet meer op het vervelende gedrag let, houdt het meestal vanzelf op. Gaat het toch door? Dan stap je naar een volwassene die kan helpen (juf, meester, pleinwacht, ouders).

Tips voor ouders en leerkrachten

- Leer kinderen weg te lopen bij vervelend gedrag en steun te zoeken bij leeftijdsgenoten. Voor sommige kinderen is dit een oefening in zelfbeheersing.
- Geef hierin zelf het goede voorbeeld. Laat u zich bepalen door negatieve personen in uw leven? Of besteedt u energie aan positieve zaken?
- Leer kinderen om hulp te vragen bij een volwassene als vervelend gedrag doorgaat.
- Ook kinderen van wie u het misschien niet verwacht, kunnen doen als een rode of zwarte pet.
- Vraag kinderen of het de bedoeling was om de ander bang, verdrietig, boos te maken of pijn te doen. Laat kinderen zelf nadenken over een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- Problemen tussen kinderen die zich op school voordoen, worden op school opgelost. School betreft indien nodig de ouders daarbij.
- Spreek, ook als zich problemen voordoen, met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.

Fase 3: iemand wordt structureel lastiggevalen vanuit een machtspositie: pesten

Definitie pesten

Wanneer een kind of groepje in een machtsverhouding steeds opnieuw een ander kind blijft lastigvallen (psychisch, relationeel, materieel, verbaal, digitaal of fysiek (Bolwerk, 2022a)), spreken we van pestproblematiek schrijft Olweus (in Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, z.d.). De pester, de gepeste en de omstanders zijn bij pesten betrokken (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.).

Je kunt pesten herkennen aan: het gebeurt vaak en lang, één of meer kinderen spelen de baas, het gaat altijd één kant op met vaak hetzelfde slachtoffer, het is gemeen bedoelt, het is moeilijk of niet te stoppen en het is voor de één leuk, maar voor de ander niet (Bolwerk, 2022b).

Definitie plagen

Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding (Van Stigt, 2014). De rollen liggen niet vast, want de ene keer plaagt de één en de andere keer plaagt de ander. Het gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig (Vraaghetdepolitie.nl, z.d.). Je kan plagen herkennen aan: het gebeurt af en toe, iedereen is gelijk bij plagen, want eerst plaagt de één en dan plaagt de ander weer, het is voor de lol, je kan zeggen als het niet meer leuk is en in principe is plagen voor iedereen leuk (Bolwerk, 2022b).

Onderstaande betrokkenen hebben een duidelijke rol en taak daar waar het gaat om het pesten op school. Dit is de 'vijf sporen aanpak' (Van der Meer, 2002).

Het gepeste kind

Wij bieden het kind dat gepest wordt steun; luister naar het kind en neem zijn/haar probleem serieus. Alle kinderen op KBs De Howiblo vullen in de eerste week van november en de tweede week van mei een sociale veiligheidslijst in via Kanjertraining. Op deze manier wordt voor de leerkracht duidelijk hoe het zit met onder andere het welbevinden en de veiligheidsbeleving van het individuele kind. Daarnaast oefenen we met het gepeste kind duidelijk grenzen aan te geven, geen benzine te geven en weg te lopen naar je maatje of naar het aanwezige gezag zodra er gepest wordt.

De pestkop

Wij kunnen het kind dat pest steun bieden door met het kind te bespreken wat pesten voor een ander betekent en wat de invloed is van dit pestgedrag. Daarnaast kunnen we het kind helpen om zich aan de regels en afspraken te houden en we kunnen het kind helpen om op een positieve manier relaties te onderhouden met andere kinderen.

De zwijgende middengroep

Met de zwijgende middengroep kunnen we overleggen over mogelijke manieren van aanpak en oplossingen en hun rol daarin. Vervolgens samen met de kinderen werken aan oplossingen waaraan ze zelf actief bijdragen. Wij leren ze de verantwoordelijkheid te nemen en een positieve rol te spelen voor elkaar. De zwijgende middengroep moet het pestgedrag niet bekrachtigen, maar juist een vriend zijn voor de pester en zorgen dat jullie wat anders gaan doen.

De ouders

Met behulp van de signalen (zie bijlage 2) kunnen jullie gedrag- en houdingsveranderingen van jullie kind mogelijk herkennen en bespreekbaar maken. Het is van belang dat ouders de signalen die mogelijk wijzen op het feit dat hun kind wordt gepest of pest serieus nemen. Het is van belang dat ouders deze informatie in overleg met jullie kind terugkoppelen naar school. Ouders moeten ook zorg dragen voor een verantwoord en gecontroleerd internetgebruik. Daarnaast is het belangrijk dat je als ouder weet wat er speelt bij een hobby- en sportvereniging.

De leerkracht

De rol en de taak van de leerkracht is onder te verdelen in preventie, signaleren en het handelen als het pesten zich voordoet. Het is van belang dat de leerkracht een positief groepsklimaat creëert. Daarnaast moet de leerkracht het sociale competente gedrag van de kinderen bevorderen door structureel en planmatig te werken aan de ontwikkeling van de sociale competenties met behulp van de methode 'Kanjertaining'. Iedere leerkracht vult in de eerste week van november de docentenvragenlijst in. Op deze manier krijgt de leerkracht zicht op het functioneren van het individuele kind en de groep.

Onderstaande betrokkenen hebben ook een duidelijke rol en taak daar waar het gaat om pesten op school.

De interne contactpersoon

Als er problemen zijn op het gebied van pesten of als deze gesignaleerd worden, zijn er op KBs De Howiblo drie interne contactpersonen beschikbaar. De kinderen kunnen naar de leerkracht, maar de leerlingen kunnen met hun problemen ook terecht bij de interne contactpersoon. De interne contactpersonen komen jaarlijks in de groep langs, zodat kinderen weten bij wie ze terecht kunnen en op welke wijze dit het beste kan. Er hangt een brievenbus in de school waar kinderen een briefje in kunnen stoppen. Deze wordt geleegd door de interne contactpersonen.

De interne begeleider

De intern begeleider (IB) organiseert de opzet van een structurele aanpak om het pesten tegen te gaan. De IB zorgt voor een goed werkend leerlingvolgsysteem (ParnasSys/Kanvas Kanjertaining) op het gebied van de sociaal emotionele ontwikkeling. In de toetskalender worden ten behoeve van de sociaal emotionele ontwikkeling de signaleringsinstrumenten van de Kanjertaining opgenomen. De IB plaatst het onderwerp op de agenda van de groepsbesprekingen. De IB draagt er zorg voor dat alle leerkrachten één lijn volgen voor wat betreft de aanpak en regels binnen de school en klas. De kwaliteitskaart in bijlage 1 ondersteunt de IB hierbij.

De directie

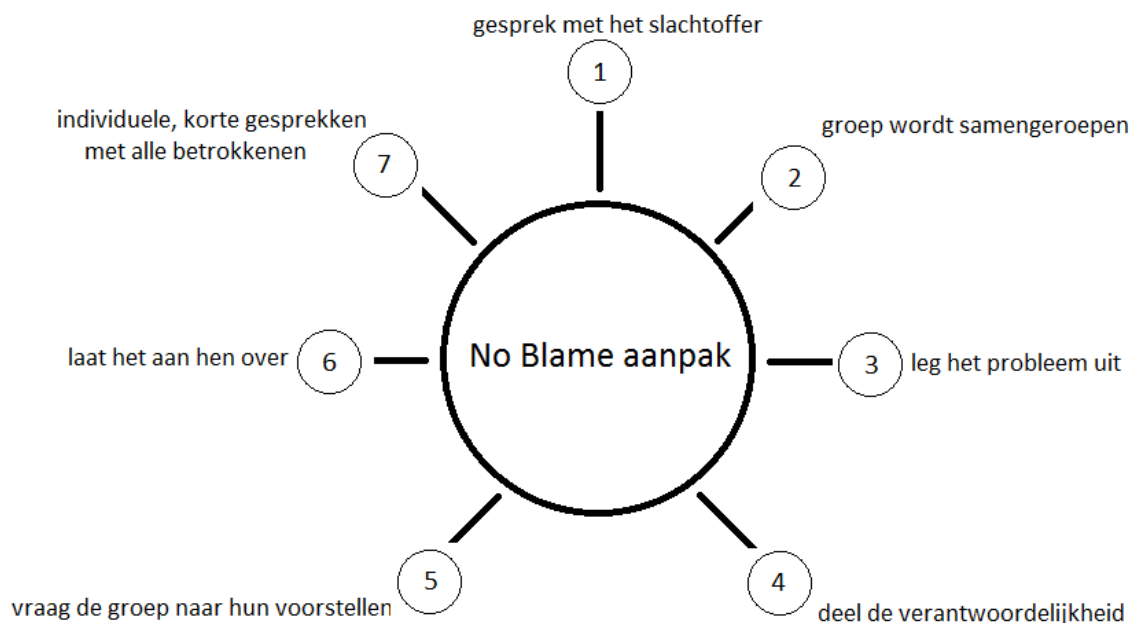
De directie is verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van middelen (nascholing en aanschaf materialen). Waar nodig zet de directie in de team- en bouwvergaderingen "Pesten en hoe ga ik er mee om" op de agenda. De directie stelt de ouders, via de schoolgids en de website van de school, in kennis van het Sociale Veiligheid Protocol KBs De Howiblo en de daarin gemaakte afspraken.

KBs De Howiblo kan in Fase 3 ook de handvatten en tips gebruiken van Fase 1 en 2, zoals hierboven omschreven staan.

No Blame methode

Bij onze aanpak op school maken we vanaf Fase 3 gebruik van de No Blame methode. Met deze methode faciliteert de leerkracht de leerling(en) om verandering tot stand te brengen (No Blame Nederland, 2018). Bij deze methode is het niet van belang hoe het probleem eruit ziet, hoe het ontstaan is en wie de dader is (Robinson & Maines, 2010). In bijlage 3 valt uitgebreid te lezen hoe u de No Blame methode in zeven stappen kan toepassen in de praktijk. Hieronder staat een afbeelding met de zeven stappen en de methode staat kort beschreven.

1. Gesprek met het slachtoffer (vraag hoe het met de leerling is, vraag naar de wens om verandering, blijf positief en betrokken, geef uitleg over de aanpak en kies samen de leerlingen voor de steungroep).
2. Organiseer een bijeenkomst met de steungroep (in de steungroep zit een aanvoerder, meeloper en leerlingen die tot nu toe niets met het gedrag te maken hadden en tot een oplossing kunnen bijdragen).
3. Uitleg probleem (benoem geen feiten over wat er is gebeurd in de pestsituatie en gebruik ook het woord 'pesten' niet).
4. Deel de verantwoordelijkheid (benoem dat we hier niet zijn voor straf of schuld, maar om met z'n allen de situatie te verbeteren).
5. Ideeën en voorstellen verzamelen (ga met elkaar op zoek naar oplossingen en koppel de ideeën vervolgens aan een leerling).
6. Spreek je vertrouwen uit tegenover de groep (je bedankt de steungroep, geeft aan dat je vertrouwen hebt in hen en maakt een afspraak voor een nabespreking/evaluatie).
7. Nabespreking met de leerling (met iedere leerling uit de steungroep evalueer je de gebruikte oplossingen en bespreek je of de situatie is verbeterd) (Robinson & Maines, 2010).

5. De rol van leerkrachten, ouders en directie bij grensoverschrijdend gedrag

5.1 Wat is grensoverschrijdend gedrag?

Grensoverschrijdend gedrag kan op verschillende manieren plaatsvinden: verbaal, fysiek, materieel. Het kan bijvoorbeeld gaan om pesten, agressief gedrag, spullen kapot maken of stelen, discriminatie en seksuele toenadering of –intimidatie (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Het gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die er mee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Elke situatie van grensoverschrijdend gedrag staat op zichzelf en vraagt een eigen afweging en aanpak. Wat bij het ene kind goed werkt, werkt bij het andere kind averechts. Op KBs De Howiblo doen wij jaarlijks mee aan de ‘Week van de Lentekriebels’. Eén van de thema’s bij Lentekriebels is het bespreekbaar maken van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast gaat het over het vragen en geven van toestemming (Rutgers, 2022).

Een school is een plek om te leren, daar moet het dus veilig zijn. Binnen de school moet de nadruk liggen op vertrouwen, maar dat kan alleen bestaan als er helder en duidelijk gezag is. De smileyposter geeft hiervoor een duidelijk kader: het moet goed zijn voor jou en de ander. We willen het vaak wel goed doen, maar het gaat soms wel eens mis.

5.2 Fysieke veiligheid in gevaar?

Als een kind of ouder grensoverschrijdend gedrag vertoont, is het eerste wat van belang is: Is de fysieke veiligheid in het geding van de leerkracht, het kind of de omstanders? Eén voorbeeld: dreigen of gooien met een schaar.

In dit geval gaan we niet eerst begrijpen en rustig in gesprek, het is dan een kwestie van handelen en grenzen stellen. Veiligheid staat voorop. Een optie zou dan kunnen zijn dat de leerkracht met de hele klas de ruimte verlaat. De leerkracht stuurt een andere volwassene naar het kind toe om het kind tegen zichzelf te beschermen.

Het heeft altijd de voorkeur om van kinderen af te blijven als leerkracht. Indien er echter geen alternatief is, is het ook de plicht om in te grijpen om gevaar te voorkomen. Dus vechtende kinderen uit elkaar halen nadat je duidelijk hebt gezegd: Uit elkaar nu!

Denk bij schade ook aan herstelrecht zoals:

- Fysiek iets aangedaan: hand of knuffel geven
- Iets stuk gemaakt: koop een nieuwe
- Uitgescholden: excuusbrief schrijven
- Weglopen: tijd inhalen
- Racisme: werkstuk maken over de Tweede Wereldoorlog

Bij fysieke onveiligheid is er altijd een nagesprek met de leerling en de ouders van de leerling. Daarbij gaan we op zoek naar ‘is hier sprake van onwil of onmacht?’ In beide gevallen verwachten we echter dat ouders het gedrag ondubbelzinnig afkeuren. Doen ouders dit niet, dan gaat deze leerling naar een andere klas tot de rust, veiligheid en het vertrouwen binnen de klas voldoende zijn hersteld. Zijn er aanwijzingen dat de leerling het gedrag in die klas ook zal laten zien, dan komen we in een situatie van schorsen casu quo verwijderden binnen de grenzen van de leerplichtwet. In het kopje ‘Onmacht versus onwil’ wordt dit stap voor stap uitgelegd.

5.3 Onmacht versus onwil

Er zijn kinderen die zich **niet** willen misdragen, maar waar het toch soms gebeurd. Er zijn ook kinderen die zich **wel** willen misdragen. We maken dan ook een onderscheid tussen onmacht en onwil in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag. In bijlage 4 is stapsgewijs weergegeven hoe te reageren in beide gevallen.

Onmacht

Kinderen die zich misdragen, maar dat niet willen, worden ondersteund en geleerd hoe zij zichzelf kunnen beheersen. Dat vindt plaats in samenwerking met de ouder(s) van deze leerling. Het kan zijn dat een kind het moeilijk heeft met zichzelf of met de omstandigheden waarin het verkeert. Desondanks probeert het kind er iets van te maken.

Tips voor ouders en leerkrachten

- Met ouders en kinderen moet worden besproken dat onvermogen, beperkingen en omstandigheden geen vrijbrief zijn voor wangedrag. Ook dit kind moet leren zich te gedragen zodat klasgenoten zich veilig voelen. Wanneer ouders tegen hun kind blijven zeggen dat hij/zij er niks aan kan doen, dan krijgt het kind een vrijbrief om zich te misdragen. De inzet, de motivatie, de urgentie is nodig om het kind ander gedrag te leren.
- Een groot deel van kinderen met gedragsproblemen (75%) heeft moeite met het begrijpen van taal. Dit wordt vaak over het hoofd gezien. Pas je taalgebruik dus aan.
- Ouders en leerkrachten geven (op een rustig moment) inzicht in de gevolgen van het gedrag van het kind: “Als je zo doet, gebeurt er dit (kinderen willen niet meer met je omgaan/ kinderen worden bang van jou/we kunnen niet werken in de klas), dus je moet uit de klas”. Hierdoor raken kinderen gemotiveerd om anders te reageren. Het reguleren van emoties begint bij de motivatie.
- Ouders en leerkrachten stellen helpende vragen: “Wil jij je zo gedragen? Wil jij dat ik/wij jou zien als...? Hoe ga je het de volgende keer doen? Hoe herstel je de emotionele en/of materiële schade? Kunnen we op deze manier weer verder met elkaar?”.
- We geven duidelijke instructie welk gedrag we wel van het kind willen zien. Geef aandacht aan positief gedrag.
- Kind uit omgeving halen, soms juist bij leerkracht houden.
- Omstanders wegsturen.
- Kind voorbereiden op nieuwe situaties voordat de hele klas instructie krijgt.
- Coachingsgerichte benadering: voordoen is nadoen, “je bent de moeite waard maar dit gedrag kan niet”, op zoek gaan naar de oorzaken/triggers, alternatieven bedenken en oefenen hoe je anders zou kunnen reageren.
- Leerkracht en ouders vullen de vragenlijst in het Kanjer Volg- en adviessysteem (KanVAS) in. Samen met ouders kunnen we adviezen selecteren die uit het KanVAS komen en een plan van aanpak maken.
- Individuele kinderen die sociaal vastlopen kunnen met hun ouders een ouder-kind training volgen. Ouders kunnen hiervoor kijken op www.kanjertraining.nl. Of ze kunnen worden doorverwezen naar specialistische hulp indien nodig.

Onwil

Heeft een kind de opvatting dat het zich niet fatsoenlijk wil gedragen en met niemand rekening wil houden, dan reageert de school grensstellend. Ouders worden betrokken bij het feit dat hun kind het verlangen heeft zich te willen misdragen. De mentaliteit van een kind is immers de verantwoordelijkheid van de ouders. Het is cruciaal in het gesprek met de ouders expliciet te vragen:

- Keurt u als ouder dit gedrag goed?
- Wilt u dat uw kind morgen weer zo reageert?

Als ouders reageren vanuit “nee, maar...”, waarin er een opsomming van redenen voor het gedrag komt, zal verwezen worden naar de Smileyposter, met de vraag of het de bedoeling is dat hun kind andere kinderen lastigvalt. De meeste ouders willen dit niet.

De neiging ontstaat soms om alle omstandigheden rondom het kind te gaan aanpassen (beter toezicht, andere kinderen en de leerkracht moeten anders doen). Wanneer het echter om onwil gaat, kan de omgeving helemaal worden aangepast, maar wil het kind zich nog steeds niet wenselijk gedragen.

Als ouders reageren dat ze het gedrag afkeuren, dan moeten ouders dat duidelijk tegen hun kind zeggen. School heeft de steun van ouders nodig om hun kind bij te sturen. Kinderen die zich willen misdragen zijn snel te corrigeren (omdat er geen onvermogen meespeelt) als ouders op dezelfde lijn zitten als de school. Kinderen die zich willen misdragen, zijn niet te corrigeren als ouders het een probleem van school vinden.

“Mijn kind mag slaan”

Wat als ouders een andere opvatting hebben over gedrag dan de school? Ouders vinden dat hun kind het recht heeft om agressief voor zichzelf op te komen. Het kind mag zich onwenselijk gedragen ten koste van andere kinderen, ouders, leerkrachten of de school. Kortom, de rode kant van de smileyposter wordt goedgekeurd door de ouders.

De ouder wordt nu doorverwezen naar de directie. Deze maakt duidelijk:

- We hebben alle respect voor de regels die u thuis hanteert, daar bent u immers de baas.
- Op school hebben wij aanvullende regels, deze bepalen wij.
- Indien u kiest voor onze school, moet u tegen uw kind zeggen dat hij zich op school aan de schoolregels moet houden.
- Wilt u ons helpen? Als alle kinderen voor zichzelf opkomen op de manier die u wenst, dan kan ik de veiligheid niet garanderen op school. Dat is mijn taak als directie.
- Als u niet wilt dat uw kind zich aan de schoolregels houdt, is er geen plek meer op deze school en moet u zoeken naar een school die beter aansluit bij uw wensen.

Tot die tijd wordt er een passende oplossing gezocht die recht doet aan de situatie. Het bestuur moet hierover geïnformeerd worden. Een passende oplossing kan zijn:

- Een contract opstellen met duidelijke afspraken.
- Het kind wordt een of twee klassen hoger of lager geplaatst, in een “oefenklas”.
- Het kind is slechts een beperkt aantal uren op school.
- Feedbackoefeningen doen.
- Consequenties bedenken wanneer de leerling het leren belemmert.
- Schorsing binnen de grenzen van de leerplichtwet.
- Plaatsing op een andere school.

6. Bronnenlijst

- Bolwerk, P. (2022a, 15 februari). *Vormen van pesten*. Stop Pesten NU. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.stoppestennu.nl/vormen-van-pesten>
- Bolwerk, P. (2022b, 2 maart). *Verschil Plagen en Pesten*. Stop Pesten NU. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.stoppestennu.nl/verschil-plagen-en-pesten-kenniscentrum-pesten>
- Deboes, T. (2021, 27 oktober). *Herken jij signalen van pesten?* Klasse. Geraadpleegd op 1 april 2022, van <https://www.klasse.be/1415/herken-jij-signalen-van-pesten/>
- Kanjertraining, voor vertrouwen, veiligheid, rust en wederzijds respect*. (2021, 24 december). Kanjertraining. Geraadpleegd op 23 maart 2022, van <https://kanjertraining.nl/>
- KBs De Howiblo. (2022, 6 januari). *Schoolgids*. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.howiblo.nl/praktische-informatie/schoolgids/>
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (z.d.). *Pesten*. NCJ. Geraadpleegd op 23 maart 2022, van <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=1&rlpag=415>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-a). *Grensoverschrijdend gedrag*. NJi. Geraadpleegd op 2 april 2022, van <https://www.nji.nl/grensoverschrijdend-gedrag#:~:text=Bij%20grensoverschrijdend%20gedrag%20gaat%20iemand,en%20emotionele%20schade%20door%20oplopen>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-b). *Pesten*. NJi. Geraadpleegd op 23 maart 2022, van <https://www.nji.nl/pesten#:~:text=Pesten%20is%20een%20vorm%20van,dan%20degene%20die%20gepest%20wordt>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2015, 10 december). *Kanjertraining*. NJi. Geraadpleegd op 31 maart 2022, van <https://www.nji.nl/interventies/kanjertraining#:~:text=De%20Kanjertraining%20heeft%20tot%20doel,vergroten%20bij%20kinderen%20en%20jongeren>
- No Blame Nederland. (2018). *De No Blame methode*. <https://noblame.nl/images/stories/pdf/NBcursusinfoweb.pdf>
- Robinson, G., & Maines, B. (2010). *Een schreeuw om hulp*. Adfo Books.
- Rutgers. (2022, 15 maart). *Week van de lentekriebels, wat is dat?* Seksuelevorming.nl. Geraadpleegd op 2 april 2022, van <https://seksuelevorming.nl/onderwerpen/week-van-de-lentekriebels/>
- Van der Meer, B. (2002). *Kinderen en pesten*. Lifetime Garden.
- Van Stigt, M. (2014). *Alles over pesten*. Boom Lemma.
- Vraaghetdepolitie.nl. (z.d.). *Wat is het verschil tussen plagen en pesten?* Geraadpleegd op 8 april 2022, van <https://www.vraaghetdepolitie.nl/pesten-en-online/online-pesten/wat-is-het-verschil-tussen-plagen-en-pesten.html>

Bijlage 1

Kwaliteitskaart Kanjertraining

Onderwerp:	Sociaal Emotioneel Leren (SEL)
Verantwoordelijke:	Jan Heemstra, Mariëlle van Vliet en Fleur Ossendrijver
Laatst bijgewerkt:	11-01-2022

Doelen:

- 1) Doorgaande leerlijn creëren met een jaarplanning voor groep 1 t/m 8.
- 2) Schoolbrede afspraken omtrent de Docentenvragenlijst en de Sociale Veiligheidslijst van Kanjertraining.

Aanpak 1):

In de bijlagen kan je de jaarplanning van de Kanjertraining lessen vinden van je groep. Daar staan de lessen beschreven in de handleiding en je kan daar vinden wat je nodig hebt bij de lessen.

- o Eén les moet worden onderverdeeld in 2 of 3 weken.
- o Groep 6-7-8 moet het werkboek of de oefeningen uit het werkboek bij de lessen gebruiken.
Zonder het werkboek zijn de lessen niet compleet.

Organisatie 1):

Hoe verdeel je een leskern over 2 of 3 weken? Zo zou het kunnen:

- o Bij groep 1-2 kun je in week 1 bijvoorbeeld het verhaal voorlezen en bespreken. In week 2 herhaal je het verhaal via de digibord platen, doe je de oefeningen en de verwerking op het digibord. In de 3de week herhaal je de oefeningen en de verwerking van het digibord.
- o Bij groep 3-4-5 kun je denken aan de volgende opbouw per week; een spel, een deel van het verhaal lezen, een oefening, een situatie uitspelen en een vertrouwens oefening doen.
- o Verdeel de leskern bij groep 6-7-8 zoals je uitkomt qua tijd en wat qua onderwerpen bij elkaar past.

Aanpak 2):

Van alle leerlingen wordt verwacht dat ze 2 keer per jaar de bijbehorende lijst invullen via Kanvas. Daarna moeten de duo-collega's over de uitslagen in gesprek gaan. De scores waarover zorg is, (oranje of roodgekleurde scores) moet verdere actie op komen.

Van alle leerkrachten wordt verwacht dat ze 1 keer per jaar de bijbehorende lijst invullen via Kanvas. Hieronder staat beschreven wat er vervolgens van jou en je duo-collega's wordt verwacht.

Organisatie 2):

Zie de tabellen 'Docentenvragenlijst' en 'Sociale veiligheidslijst' hieronder voor de verdere planning.

Docentenvragenlijst:

Stap	Wie?	Datum 1	Wat te doen?
1.	- Iedere leerkracht	1 ^{ste} week november	Alle groepsleerkrachten vullen onafhankelijk de docentenvragenlijst in.
2.	- Duo-collega's	2 ^{de} week november	De groepsleerkrachten van dezelfde groep bespreken de scores van de docentenvragenlijst. Opvallende scores bekijk en overleg je. Dit neem je mee naar de GB.
3.	- Minimaal 1 leerkracht per groep - IB	3 ^{de} week november	Er vindt een GB plaats waarin besproken wordt of er een vervolg op individueel of groepsniveau nodig is. Dit is in overleg met de IB en wordt vastgelegd.

Sociale veiligheidslijst:

Stap	Wie?	Datum 1	Datum 2	Wat te doen?
1.	- Iedere leerling	1 ^{ste} week november	2 ^{de} week mei	De kinderen vullen door middel van voorgelezen stellingen door de groepsleerkracht de sociale veiligheidslijst in.
2.	- Duo-collega's	2 ^{de} week november	3 ^{de} week mei	De groepsleerkrachten van dezelfde groep bespreken de scores van de sociale veiligheidslijst. Opvallende scores bekijk en bespreek je. Je plant met elkaar in met wie er een kindgesprek gevoerd moet worden.
3.	- Minimaal 1 leerkracht per groep - Bepaalde leerlingen	Vanaf 3 ^{de} week november	Vanaf 4 ^{de} week mei	Ga in gesprek met de kinderen die opvallende scores hebben.

Planning groep 1 t/m 4

Periode	Vink aan wat je hebt gedaan
Voor je aan de slag kan gaan	Plan lessen van 45 minuten in je rooster. Werk je met een duo? Zorg waar mogelijk dat je allebei de lessen geeft. Wissel waar mogelijk de dag af in het rooster.
Start: Na de zomervakantie Duur: 2 weken	- Iedere groep begint met 2 startweken. Volg de handleiding (zie hieronder). <i>Groep 1 en 2:</i> Handleiding groep 1-2 Startweek <i>Groep 3 en 4:</i> Handleiding groep 3-4 Startweek
Start: 3de week na de zomervakantie Duur: 5 weken	- Elke groep doet hoofdstuk 1 en 2. Volg de handleiding (zie hieronder). <i>Groep 1 en 2:</i> Handleiding groep 1-2 Max en het Dorpje - Knieboek Max en het Dorpje - Digibordplaten bij de knieboeken <i>Groep 3:</i> Handleiding groep 3 Max en de Vogel - Knieboek Max en de Vogel - Digibordplaten bij de knieboeken <i>Groep 4:</i> Handleiding groep 4 Max en de Klas - Knieboek Max en de Klas - Digibordplaten bij de knieboeken - Zorg dat iedere leerling een maatje heeft. (Zie Kanvas → Materiaal → Kernoefeningen → Uitleg Maatjes) - Gebruik de Tijgerknuffel en de handpoppen om situaties na te spelen. (Zie Kanvas → Materiaal → Implementatie/borging → Gebruik van de knuffeltijger in de klas) - Train grenzen aangeven in rollenspellen. (Zie Kanvas → Materiaal → Kernoefeningen → Uitleg Grenzen aangeven)
Start: Na de herfstvakantie Duur: 9 weken	- Elke groep doet hoofdstuk 3, 4, 5 en 6 (begin). Volg de handleiding (zie hierboven). <u>1ste week november: 1ste stap van de Docentenvragenlijst + Sociale veiligheidslijst</u> <u>2de week november: 2de stap van de Docentenvragenlijst + Sociale veiligheidslijst</u> <u>3de week november: 3de stap van de Docentenvragenlijst + Sociale veiligheidslijst</u>
Start: Na de kerstvakantie Duur: 7 weken	- Elke groep doet hoofdstuk 6 (afmaken), 7 en 8. Volg de handleiding (zie hierboven). - Zet vanaf nu de feedbackoefeningen in. Je doet dit met de leerlingen die willen. Dit doe je tot aan de zomervakantie. (Zie Kanvas → Materiaal → Kernoefeningen → Leerlijn Feedback pettenkwadrant)
Start: Na de voorjaarsvakantie Duur: 7 weken	- Elke groep doet hoofdstuk 9, 10 en 11. Volg de handleiding (zie hierboven). - Gebruik de ideeën voor gesprekken met kinderen in de kanjerkring. (Zie Kanvas → Materiaal → Handleiding → Kanjerkringen)

Start: Na de meivakantie

Duur: 9 weken

- Elke groep doet hoofdstuk 12, 13, 14 en 15. Volg de handleiding (zie hierboven).
- 2de week mei: 1ste stap van de Sociale veiligheidslijst
- 3de week mei: 2de stap van de Sociale veiligheidslijst
- 4de week mei: 3de stap van de Sociale veiligheidslijst
- Heb je nog tijd over?
Kijk dan of je nog een extra hoofdstuk hebt of kijk naar de onderstaande extra les.

Groep 1 en 2:

- *Zie Kanvas → Materiaal → Leskaarten → Kleine Kanjerverhaaltjes.*

Groep 3:

- *Hoofdstuk 17*

Groep 4:

[Handleiding groep 4 Max en de uitdaging](#)

Periode	Vink aan wat je hebt gedaan
Voor je aan de slag kan gaan	Plan lessen van 45 minuten in je rooster. Werk je met een duo? Zorg waar mogelijk dat je allebei de lessen geeft. Wissel waar mogelijk de dag af in het rooster.
Start: Na de zomervakantie	Iedere groep begint met 2 startweken. Volg de handleiding (zie hieronder).
Duur: 2 weken	Groep 5: Handleiding groep 5 Startweek Groep 6, 7 en 8: Handleiding groep 6-7-8 Startweek
Start: 3 ^{de} week na de zomervakantie	Elke groep doet hoofdstuk 1 en 2. Volg de handleiding (zie hieronder).
Duur: 5 weken	Groep 5: Handleiding groep 5 Max en de Zwerver - Knieboek Max en de Zwerver - Digibordplaten bij het werkboek Groep 6: Handleiding groep 6 Kanjerwerkboek - deel 1 - Werkboek deel 1 - Digibordplaten bij het werkboek Groep 7: Handleiding groep 7 Kanjerwerkboek - deel 2 - Werkboek deel 2 - Digibordplaten bij het werkboek Groep 8: Handleiding groep 8 Kanjerwerkboek - deel 3 - Werkboek deel 3 - Digibordplaten bij het werkboek - Zorg dat iedere leerling een maatje heeft. (Zie Kanvas → Materiaal → Kernoefeningen → Uitleg Maatjes) - Train grenzen aangeven in rollenspellen. (Zie Kanvas → Materiaal → Kernoefeningen → Uitleg Grenzen aangeven)
Start: Na de herfstvakantie	Elke groep doet hoofdstuk 3, 4, 5 en 6 (begin). Volg de handleiding (zie hierboven).
Duur: 9 weken	<u>1ste week november: 1ste stap van de Docentenvragenlijst + Sociale veiligheidslijst</u> <u>2de week november: 2de stap van de Docentenvragenlijst + Sociale veiligheidslijst</u> <u>3de week november: 3de stap van de Docentenvragenlijst + Sociale veiligheidslijst</u>
Start: Na de kerstvakantie	Elke groep doet hoofdstuk 6 (afmaken), 7 en 8. Volg de handleiding (zie hierboven).
Duur: 7 weken	- Zet vanaf nu de Pettenkwadrant in. Je doet dit met de leerlingen die willen. Dit doe je tot aan de zomervakantie. (Zie Kanvas → Materiaal → Handleiding → Pettenkwadrant stappenoverzicht) - Gebruik de ideeën voor gesprekken met kinderen in de kanjerkring. (Zie Kanvas → Materiaal → Handleiding → Kanjerkringen)
Start: Na de voorjaarsvakantie	Elke groep doet hoofdstuk 9, 10 en 11. Volg de handleiding (zie hierboven).

Duur: 7 weken

Start: Na de meivakantie

- Elke groep doet hoofdstuk 12, 13, 14 en 15. Volg de handleiding (zie hierboven).

Duur: 9 weken

- 2de week mei: 1ste stap van de Sociale veiligheidslijst

- 3de week mei: 2de stap van de Sociale veiligheidslijst

- 4de week mei: 3de stap van de Sociale veiligheidslijst

- Heb je nog tijd over?

Kijk dan of je nog een extra hoofdstuk hebt of kijk naar de onderstaande extra les.

Groep 5:

- [Handleiding groep 5 Grote emoties](#)

Groep 6:

- [Handleiding groep 6 Rust en structuur](#)

Groep 7:

- [Handleiding groep 7 Anders en hetzelfde 1](#)

Groep 8:

- [Handleiding groep 8 Max en seksualiteit](#)

Bijlage 2

Signalen van het gepeste kind

- Het kind kan last hebben van stemmingswisselingen;
- Het kind toont tekenen van lichamelijke mishandeling;
- Eigendommen van het kind zijn beschadigd;
- Het kind presteert onverwacht onder zijn kunnen;
- Het kind trekt zich terug uit contacten;
- Het kind wordt door anderen onaardig behandeld;
- Het kind zoekt vaak de nabijheid van de leerkracht;
- Het kind is ongeconcentreerd;
- Het kind komt afspraken niet na;
- Het kind heeft lichamelijke klachten of slaapt slecht (KBs De Howiblo, 2022).
- Het kind speelt met bijna altijd met jongere kinderen en weinig met leeftijdgenoten;
- Het kind komt snel weer naar huis en heeft geen speelvriendjes in de buurt;
- Het kind wil niet afspreken;
- Het kind reageert extreem op kleine plagerijtjes;
- Het kind heeft blauwe plekken en of kapotte spullen;
- Het kind wil niet naar school en heeft last van hoofd- en buikpijn of bedplassen (wat in de vakanties minder wordt);
- Het kind bepaalde kleren beslist niet meer aan wil naar school;
- Het kind heeft nachtmerries of slaapt slecht;
- Het kind wordt bijna nooit uitgenodigd voor een feestje;
- Het kind is thuis plotseling enorm overstuurd, zonder dat er sprake lijkt te zijn van een aanleiding (kan te maken hebben met cyberpesten) (Van Stigt, 2014).

De pestkop valt mogelijk te herkennen aan

- Het kind is brutaal tegen andere kinderen en volwassenen;
- Het kind toont tekenen van betrokkenheid bij vechtpartijen of spreekt vaak over vechtpartijen met andere kinderen;
- Het kind heeft een aantal volgers bij zich, die doen wat hij zegt;
- Het kind kan zich moeilijk inleven in gevoelens van anderen;
- Het kind kan slecht tegen kritiek (KBs De Howiblo, 2022).

In de groep kan pestgedrag opvallen door

- Het uitlachen van een kind door een groep (de pestkop en meelopers);
- Het veelvuldig zoeken van oogcontact door een groep (de pestkop en meelopers);
- De pestkop en meelopers maken grapjes en flauwe opmerkingen over steeds dezelfde leerling;
- Groepsvorming door pestkop en meelopers rondom een bepaalde leerling (KBs De Howiblo, 2022).

Op school

- De leerling mag niet meedoen bij spelletjes of wordt als laatste gekozen;
- Schoolprestaties gaan achteruit;
- De leerling vermijdt de speelplaats of blijft dicht bij de leraar tijdens pauzes;
- De leerling ziet er ongelukkig, gestrest, depressief uit;
- De leerling klaagt over buikpijn, hoofdpijn;
- De leerling heeft misschien niet één goede vriend;
- Bezittingen worden afgenomen of verstoort;
- De leerling wordt uitgelachen, onvriendelijk benaderd (Deboes, 2021).

Thuis

- Het kind komt thuis met kapotte fiets, kleren of boeken;
- Het kind heeft blauwe plekken, schrammen;
- Het kind neemt geen klasgenootjes mee;
- Het kind is bang om naar school te gaan;
- Het kind kiest een onlogische route van en naar school;
- Het kind slaapt onrustig en heeft nare dromen;
- Het kind vraagt en/of steelt geld van familie;
- Het kind wordt niet uitgenodigd voor feestjes;
- Het kind is overspannen en gestrest op zondagavond of aan het eind van een vakantie (Deboes, 2021).

LEIDRAAD No Blame aanpak

(een interventie methode om pesten te stoppen)

De No Blame aanpak werd in de jaren 80 in Engeland door George Robinson en Barbara Maines ontwikkeld. De methode werd vervolgens in Zwitserland en Australië bekend. In Duitsland is de No Blame approach sinds 2002 bekend. De bond voor sociale verdediging, in samenwerking met “actie mens”, is bezig de No Blame aanpak in heel Duitsland op scholen bekend te maken en toe te passen.

Inmiddels is de No Blame aanpak in België, Zwitserland, Nederland en beginnend in Oostenrijk en Luxemburg met succes toegepast.

De No Blame approach is een oplossingsgerichte methode en staat in de traditie van de systeemtheorie en korte termijn therapie van Steve de Shazer. De oplossingsgerichte methode gaat in tegenstelling tot de probleem georiënteerde methode, ervan uit dat er geen uitgebreide probleem-analyse noodzakelijk is om een probleem op te kunnen lossen. De No Blame methode is dan ook gericht op de mogelijke oplossing van het probleem – het slachtoffer te helpen en het pesten te stoppen. Hoe het probleem eruit ziet, hoe het is ontstaan en wie de dader is, is bij deze methode niet van cruciaal belang.

Het is de fascinatie van deze methode dat, ondanks de serieuze problematiek van het pesten er niet gestraft wordt. De aanpak vertrouwt op de bronnen en bekwaamheden van kinderen goede oplossingen te bedenken en toe te passen.

De No Blame aanpak is een makkelijk toe te passen en waardevol instrument om het pestgedrag te laten stoppen en het slachtoffer te helpen.

De leidraad voor de 7 stappen (zie beneden) laat je zien hoe je de stappen kan toepassen en in praktijk brengen.

Voorbereiding Stap 1: gesprek met de leerling

Om jezelf voor te bereiden op een gesprek met een leerling kan het handig zijn de volgende vragen voor jezelf te stellen:

- Wat weet je over deze leerling?
- Wat is me opgevallen de laatste tijd met betrekking tot deze leerling?
- Is de leerling de laatste weken/maanden veranderd?
- Welke positieve eigenschappen heeft deze leerling?
- Wil ik de ouders inlichten of niet?

Voor de leerlingen is het fijn dat ze worden waargenomen en dat iemand geïnteresseerd is in hun situatie.

Stap 1 Gesprek met de leerling

Aanpak gesprek met het slachtoffer:

- Relatie opbouwen
- Vertrouwen opbouwen
- Rustig in gesprek komen

Enkele voorbeelden (als leerling als gevolg van pestgedrag niet op school was)

- *Fijn dat je gekomen bent;*
- *Ik ben blij dat je naar school bent gekomen voor dit gesprek;*
- *Maak je niet ongerust - het gaat niet over je prestaties of dat je enkele dagen niet op school was, dat komt wel goed.*

Het is handig te beginnen met je eigen waarnemingen over wat er gebeurd is, dat geeft de leerling het gevoel dat je op de hoogte bent en dat hij/zij er niet alleen voor staat.

Enkele voorbeelden

- *Het is me opgevallen dat je de laatste tijd vaker ziek was;*
- *Je bent een goede voetballer ik zie je de laatste tijd niet meer meedoen;*
- *Het valt me op dat je de laatste tijd alleen speelt op het schoolplein en ik vraag me af of er een reden is daarvoor?*
- *Je ouders zijn bezorgd.*

Vragen hoe het met de leerling gaat

Het is belangrijk de leerling de mogelijkheid te geven te openen. In deze fase gaat het er niet om wat allemaal precies gebeurd is binnen de pestsituatie maar eerder om contact en nagaan hoe het met hem/haar gaat op school in het algemeen.

Enkele voorbeelden

- *Ga je graag naar school?*
- *Voel je je hier op je gemak?*
- *Ik heb de indruk dat je je de laatste tijd niet op je gemak voelt op school – ik ken je anders. Is dat zo?*

Vraag naar de wens om verandering

Waarschijnlijk vertelt het slachtoffer dat het niet zo goed gaat, dat er moeilijkheden zijn met andere leerlingen. Dit is een goede gelegenheid te vragen of de leerling graag wil dat het weer goed komt of weer beter gaat worden op school.

- *Stel dat het weer zo kan worden als vroeger, wil je dat?*
- *Wil je graag dat jouw situatie veranderd/verbeterd?*
- *De situatie zo als die nu is is niet leuk. Niet voor jou maar ook niet voor de klas. Ik heb er alle vertrouwen in dat we dat kunnen veranderen en ik weet ook al hoe. Wil je dat?*
- *Ik wil je graag weer zien lachen, zie je dat voor je?*
- *Ik weet zeker dat ik je kan helpen, wil je dat?*

Positief en betrokken zijn

Normaal gesproken willen de leerlingen dat de situatie beter wordt. Maar omdat het slachtoffer de laatste tijd veel heeft meegemaakt hebben sommige leerlingen er geen vertrouwen meer in dat het weer beter wordt. Daarom is het belangrijk een positieve instelling tegenover het slachtoffer te benadrukken en te laten zien dat je een weg weet uit deze situatie.

- *Het is niet in orde wat er gebeurd is!*
- *Ik vind het belangrijk dat niemand bang naar school hoeft te gaan.*
- *Ik wil graag dat jij je lekker kan voelen op school. Niemand hoeft bang naar school te gaan ook jij zou niet bang hoeven te zijn.*
- *Jij bent niet de enige die dit overkomt. Dit is ook anderen overkomen. Het is eerder gelukt dit soort situaties te stoppen en ik weet hoe we jouw situatie kunnen veranderen.*
- *Ik weet zeker dat het niet erger gaat worden voor jou. Ik ben overtuigd dat jouw situatie gaat verbeteren nadat wij maatregelen hebben genomen. Wat denk je, wil je het proberen?*

Uitleg geven over de aanpak

Nadat de leerling heeft aangegeven dat hij/zij graag wil dat de situatie gaat veranderen en jij hebt aangegeven dat jij er alles aan gaat doen dat de situatie gaat veranderen, is het moment gekomen uit te leggen wat je gaat doen.

1. Uitleg geven over de steungroep
 - *Ik ga met enkele leerlingen uit je klas praten.*
 - *Met hen ga ik overleggen hoe wij jouw situatie en die van de klas kunnen verbeteren.*
 - *Er zijn kinderen bij de steungroep die jij leuk vindt maar er zitten ook kinderen bij die niet aardig tegen je deden.*
2. De leerling erbuiten houden
 - *Jij hoeft niets te doen – ik ga alles regelen.*
 - *Jij hoeft er niet bij te zijn – ik ga het gesprek voeren.*
3. Zekerheid geven
 - *Het is belangrijk voor jou te weten dat niemand gestraft wordt en niemand in de problemen komt.*
 - *Ik ga niets doen waardoor een ander nog bozer op je gaat worden. Niemand die meedoet aan het gesprek komt in de problemen.*

Leerlingen voor de steungroep kiezen (samen met de leerling)

Uit de praktijk blijkt dat het handig is met medeleerlingen te beginnen die positief bezet zijn.

- *Wie vind je aardig, met wie wil je graag bevriend zijn?*
- *Wie uit de klas is je vriendje/vriendin?*
- *Wie heeft je wel eens geholpen/ wie denk je zal je helpen?*

Het kan soms moeilijk zijn te vragen welke kinderen de problemen veroorzaken want dat zou als klikken kunnen worden beschouwd.

- *Om je te kunnen helpen moet ik weten wie niet aardig/lelijk tegen je doet.*
- *Wie doet naar tegen je (hoofdacteurs)?*
- *Wie doet er nog mee, wie is er verder bij betrokken(meeloper, toeschouwer)?*

Afspraak maken over nabespreking

Aan het eind van het gesprek maak je een afspraak over de nabespreking over 8 tot 14 dagen.

De leerling zelf hoeft verder niets te doen maar je geeft haar/hem wel opdracht te kijken in hoeverre de situatie is veranderd.

Voor het geval dat de leerling heel bang is, is het handig af te spreken dat hij/zij altijd bij jou terecht kan.

Vorbereidingsfase voor stap 2 (praten met steungroep)

De steungroep bevat 6 tot 8 leerlingen.

- Aanvoerder
- Meeloper
- Leerlingen die tot nu toe niets met het gedrag te maken hadden en tot een oplossing kunnen bijdragen
- 50 % Aanvoerder, meelopers
- 50% andere leerlingen

Uitnodiging steungroep (nog steeds voorbereidingsfase)

- De uitnodiging is persoonlijk (op middelbare scholen worden scholieren vaak schriftelijk uitgenodigd)
- De uitnodiging wordt uitgesproken als een wens om hulp/steun bij de oplossing van een probleem
- De reden voor de uitnodiging wordt nog niet precies genoemd

Gesprek met de steungroep (nog steeds voorbereidingsfase)

- Het gesprek vindt plaats tijdens lestijd
- Hierbij is het handig rekening te houden met leerkrachten van leerlingen uit andere klassen m.b.t. toetsen enz.
- Het gesprek duurt gemiddeld een half uur tot drie kwartier
- De steungroep steunt de leerkracht met het doel de peestsituatie te laten stoppen – de groep steunt niet de gepeste leerling

- Binnen school zijn normaal gesproken de leerkrachten verantwoordelijk een situatie te beëindigen. Alleen hebben de leerkrachten hierbij hulp nodig van de leerlingen. Juist die hulp vraag jij van de steungroep
- De leerkracht die het gesprek met de steungroep leidt moet vertrouwen van de groep hebben
- Het is niet handig een leerkracht het gesprek te laten leiden die zelf op dit moment onderdeel van het probleem is of met de leerlingen uit andere redenen niet goed overweg kan

Vorbereiding voor jezelf (houding, instelling)

Mijn houding tegenover de steungroep

- *Hoe blijf ik waardierend ondanks de moeilijke situatie?*
- *Hoe voorkom ik het maken van verwijten tegenover de pester of meelopers?*
- *Hoe maak ik de leerlingen duidelijk dat ik hun steun nodig heb?*
- *Duidelijk de sterke kanten en bekwaamheden van de leerlingen benoemen*

Hoe bouw ik het gesprek op met de steungroep

- *Duidelijk sturen*
- *Blijf waardierend*
- *Niet oordelen*
- *Geen eigen ideeën inbrengen voor de oplossing*
- *Verwijten onderling vriendelijk onderbreken*
- *Niet reageren op provocaties of aanvallen tegenover het slachtoffer*
- *Leidt het gesprek steeds weer naar de toekomst (hoe kan de situatie verbeteren?)*
- *Houdt oogcontact*
- *Betrek alle leerlingen van de steungroep bij het gesprek – iedereen is belangrijk voor de oplossing*

Einde voorbereiding stap 2

Stap 2 Organiseer een bijeenkomst met de steungroep

Het gesprek met de steungroep (nu echt)

- Voorbereiding ruimte
- Kring of ronde tafel
- Goede sfeer creëren
- Begroeting van ieder kind
- Soms een hand geven als teken dat hier iets belangrijks gaat gebeuren

Inleiding gesprek

In het begin weten de leerlingen nog niet wat hun te wachten staat. Het is daarom handig een positieve insteek te kiezen

- Fijn dat jullie hier zijn
- Jullie zijn uit de les gehaald, ik hoop dat is geen probleem voor jullie
- Je kan de groep informeren hoe lang het gesprek gaat duren

Je komt tot het onderwerp

- *Jullie vragen zich zeker af waarvoor jullie hier gekomen zijn*
- *De reden is dat ik jullie hulp nodig heb*
- *Met jullie medeleerling xxx) gaat het niet zo goed*
Xxx vindt het niet meer leuk op school

Stap 3 Uitleg probleem

Op dit moment is het belangrijk geen verwijten te maken, in de ik-taal te spreken en te laten zien dat jij je zorgen maakt

- *Ik maak me zorgen over Bas. Ik wil deze situatie graag verbeteren*
- *Ik ben geschrokken over het feit dat iemand op onze school het niet meer leuk vindt op school/bang is om naar school te gaan omdat hij zich niet meer veilig voelt.*
- *Ik vind het belangrijk dat onze school een veilige plek is voor alle leerlingen. Ik denk dat wij alle een steentje kunnen bijdragen dat niemand bang hoeft te zijn op school. Daarom heb ik jullie uitgenodigd om jullie te vragen wat wij met zijn allen zouden kunnen doen dat Bas zich weer veilig voelt op school.*

Belangrijk: Geen feiten noemen wat er precies is gebeurd (in de peestsituatie). Je gaat ook geen details vertellen waarover je met het slachtoffer hebt gepraat. In eerste instantie ga jij vertellen hoe het slachtoffer zich voelt. Ook het woord “pesten” ga je niet gebruiken.

Aan het einde van deze fase is het iedereen in de groep duidelijk wat het probleem is.

Stap 4 Deel de verantwoordelijkheid

Omgaan met schuld verwijten

Nadat het probleem is uitgelegd voelen sommige kinderen zich misschien ongemakkelijk. Nu is het belangrijk duidelijk te maken aan de groep dat het hier niet om straf of schuld gaat maar dat wij hier met zijn allen zijn om de situatie te verbeteren.

Voor het geval dat leerlingen uit de steungroep beginnen met verwijten of iemand gaan beschuldigen is het handig er niet op de verwijt in te gaan maar naar de toekomst te kijken.

- *Het is niet belangrijk voor mij uit te zoeken wie wat gedaan heeft maar hoe wij het probleem kunnen oplossen en wat wij kunnen doen dat xxx weer naar school gaat.*
- *Er zijn een hoop dingen gebeurd die niet leuk zijn. Het verleden kunnen wij niet meer veranderen. Maar wij kunnen met zijn allen kijken hoe het in de toekomst beter kan worden.*

Waarom heb je deze leerlingen in de steungroep gevraagd?

Nadat de leerlingen hebben gehoord wat het probleem is vragen zij zich soms af waarom zij erbij zitten. De leerlingen willen dan vaak weten waarom zij zijn uitgenodigd om te helpen. Het is dus handig tegenover iedere leerling een reden te kunnen noemen waarom hij/zij erbij zijn.

- *Ik heb jullie uitgenodigd omdat jullie volgens mij de juiste leerlingen zijn die mij kunnen helpen*
- *Jullie kennen xxx en jullie klas het best*
- *Ik heb jou (naam) uitgenodigd omdat het mij al vaker opviel dat jij goede ideeën hebt hoe je iemand kan helpen*
- *Jij (naam) hebt een goed contact met de meeste leerlingen uit de klas. Het is makkelijk voor jou anderen dingen uit te leggen die voor de klas belangrijk zijn.*
- *Jouw juf heeft mij verteld dat jij (naam) altijd heel betrokken bent als het met iemand niet goed gaat.*

Stap 5 Ideeën en voorstellen verzamelen

Nu is het voor de kinderen in de steungroep duidelijk dat niemand gestraft of beschuldigd wordt. Dat geeft hun gelegenheid naar oplossingen te kijken. Ieder kind krijgt de ruimte eigen ideeën in te brengen om de situatie te verbeteren.

- *Hebben jullie een idee wat ieder van jullie zou kunnen doen?*
- *Wat zouden jullie leuk vinden als jullie in deze situatie waren?*

Het is belangrijk de verzamelde ideeën vast te houden en ieder idee aan een leerling te koppelen

- *Wil jij (naam) xxx het huiswerk thuis langsbrengen*
- *Wil jij (naam) met xxx op het schoolplein spelen*
- *Wil jij (naam) met xxx een keer afspreken om te spelen*

Stap 6 Spreek je vertrouwen uit tegenover de groep

Bedanken

Je bedankt de steungroep voor al die goede ideeën en de steun. Je geeft de verdere oplossing in hun handen.

- *Ik wil jullie bedanken voor jullie hulp*
- *Jullie hebben veel ideeën verzameld en ik weet zeker dat het voor Bas zo weer mogelijk wordt om zich goed te voelen. Ik denk dat het voor de hele klas fijn is als de sfeer weer beter wordt.*
- *Ik vertrouw op jullie steun en ben overtuigd dat jullie dat voor elkaar krijgen.*

Nabespreking afspreken

Aan het eind van het gesprek met de steungroep maak jij een afspraak voor een nabespreking

- *Over 10 tot 14 dagen wil ik graag nog eens met jullie praten om te horen hoe jullie de situatie inschatten*
- *Ik ga jullie dus nog eens uitnodigen*
- *Ik ga jullie dan een op een vragen voor een gesprek*
- *Ik weet nog niet precies wanneer maar ik ga jullie dan direct aanspreken*

Afscheid met handslag (sommige leerkrachten werken met briefjes waarop de hulpopdrachten van het enkele kind staan en die zij het kind meegeven).

Stap 7 Nabespreking met de leerling

Na de situatie vragen. Kinderen vertellen normaal gesproken uit zichzelf over de ontwikkeling. Als je wel vragen wilt stellen:

- *Hoe ging het de laatste weken?*
- *Hoe voel je je nu?*
- *Wat is er verbeterd?*
- *Wat heb je verder nog nodig, wat wil je nog graag anders?*
- *Is er nog iets dat ik voor je kan doen?*

Afsluiting

Als de situatie verbeterd is:

- *Als de situatie weer slechter gaat worden – laat het me aub snel weten.*

Als de situatie niet voldoende is verbeterd

- *Ik ga nogmaals met jouw medeleerlingen praten en dan opnieuw met jou overleggen wat wij het beste verder kunnen doen*

Nabespreking met de steungroep leden (apart)

Met ieder lid van de steun groep voer je een apart gesprek. Door de leerling apart te spreken heeft deze de mogelijkheid eerlijker te zijn wat tot een betere begrip kan leiden. Ook is het uit preventie reden van voordeel ieder lid van de groep op haar of zijn bijdrage voor de oplossing aan te spreken. Omdat de leerling zich persoonlijk verantwoordelijk voelt. Het is niet om de leerling te controleren of alsnog te beschuldigen of straffen. Ook hier is het belangrijk waardering te tonen voor de bijdrage van ieder leerling van de steungroep.

Tijd: De gesprekken duren tussen 5 tot 10 minuten.

Uitnodiging: Het is handig van tevoren vast te leggen in welke volgorde de leerlingen naar je toe komen.

Pauze: Je kan de gesprekken ook b.v. in de pauze of op het schoolplein voeren en dan over meerdere dagen verdelen. Het is echter niet handig de gesprekken onder tijdsdruk te voeren ook al zijn het maar korte gesprekken.

Opbouw gesprek:

- *Wij hadden afgesproken dat ik iedereen nog eens aanspreek hoe het nu gaat met xxx. Ik ben benieuwd hoe jij de situatie nu inschat en of jij vindt dat de situatie verbeterd is.*
- *Vind jij het goed dat wij nu over de situatie gaan praten?*
- *Fijn dat jij bent gekomen – is het okee voor jou nu uit de les te worden gehaald?*

Aansluitend vraag jij de leerling over de situatie:

- *Wat heb jij waargenomen?*
- *Wat denk jij hoe het nu gaat met Bas?*
- *Wat denk jij is verbeterd?*
- *Wat denk jij zou moeten gebeuren dat Bas zich beter voelt in de klas?*
- *Hoe vond jij de steungroep?*
- *Hoe gaat het met jou nu?*

Afsluiting

Als de situatie is verbeterd bedank je de leerling voor de steun en hulp.

Als de situatie niet voldoende is verbeterd dan geef jij aan dat er nog een bijeenkomst met de groep zal plaatsvinden en dank jij de leerling voor de hulp.

Bijlage 4

Stappenplan grensoverschrijdend gedrag

1. De leerkracht benoemt het grensoverschrijdende gedrag:

"Ik zie dat...", "Ik hoor dat..."

En wat het met hem/haar/de klas doet (gevoel):

"Ik merk dat het ...", "Ik heb last van...", "Ik vind het storend dat..."

2. De leerkracht vraagt naar de bedoeling van dit gedrag:

"Is het je bedoeling om...?" of "Wil je echt ...?"

Nee -> "Fijn dat dacht ik al, stop er dan maar mee"
"Hoe ga je het de volgende keer anders doen?"
"Wat spreken we af?"

Ja -> "Meen je dat?"
"Blijf je hiermee doorgaan?"
VERBAZING TONEN

Bij **Ja**:

3. De leerkracht stapt over naar leiderstaal:

- "Kijk me aan", Ik wil dat je nu...", "Stoppen nu", "Hier geven ...(materiaal)"
- "Je hebt nu de keus..."

Je luistert naar mij

Consequentie

Bijvoorbeeld:

- Dicht bij de leerkracht laten zitten
- "Ik spreek je straks.. (na schooltijd/pauze)"
- Afkoelplek
- Uit de klas (eventueel hulp van collega/directie)
- Ouders bellen

4. In beide keuzes zal de leerkracht buiten lestijd een gesprek voeren met het kind.

De leerkracht vraagt nogmaals naar de **BEDOELING**:

- "Was het jouw bedoeling om ...?"
- "Ben je van plan om hiermee door te gaan?"

Onmacht

Nee, ik wil stoppen:

- Afspraken/plan maken
- Eventueel goedmaken/herstellen
- Ouders worden geïnformeerd

Onwil

Ja, ik wil doorgaan:

- Ouders worden gebeld voor een gesprek op school
- Kind uit de klas

Gesprek met ouders:
Keuren ouders het gedrag goed?

Nee

Hulp aanbieden
Passende plek indien nodig
Samen plan van aanpak maken
2 klassen hoger/lager
Kind dichtbij leerkracht

Nee, maar

Smileyposter
'Er is geen excuus voor wangedrag'
'Wilt u dat uw kind...?'

Ja

Grenzen school aangeven (Smileyposter)
Kind voorlopig uit de klas, bedenktijd ouders
Is dit de juiste school voor u?
Schorsen
Gedrag verandert niet? Vervangende school